

Min Sommar 2005

Ett radioprogram av Urban Jönsson
För Sveriges Radio Blekinge P4

Gustav och Sissa
Folkrörelserna och demokratiseringen
Utvecklingen och framtidstron
Att göra skillnad

1.

Det här är historien om Sissa Persson, demokratin och framtidstron. Sissa föddes mitt i vintern, i början av februari 1877. Hennes föräldrar var torparen Håkan Jönsson, som kallades Kaunga-Haugen, och hans hustru Ingiär. I familjen fanns sedan tidigare Sissas storsyster Bengta, som sedan skulle utvandra till Amerika. Detta hände strax utanför Blekinges gräns, i den lilla byn Svanshult i Örkeneds socken, Göinge.

I Örkened på 1800-talet hette var och varannan flicka Sissa. Vår Sissa var uppkallad efter sin mormor, storsyster Bengta hade fått namn efter farmor – och efter familjens första barn som dog i samband med födseln ett år innan Bengta föddes. Pojkar kunde heta Per, Håkan, Jöns, Jon, Nils eller Bengt. Men för flickor verkade det inte finnas så många namn att välja på ännu. Det ansågs kanske för fint att döpa sina döttrar till något som avvek för mycket från det gängse namnskicket. Man kan nästan tro att när en familj redan hade en Sissa, en Bengta, en Hanna och en Elsa – ja, då var det bara att börja om från början med namnen igen. För många barn hade man. Sissas mormor Sissa hade fött 11 barn, farmor Bengta födde nio.

Slutet av 1800-talet var en tid av industrialisering. Det var en tid av rationalisering. Det var en tid av framtidstro i världen. Det var en tid då det svarta guld, diabasen som marmorerat berget i den här trakten i årmiljarder, började kunna användas i så stor skala att det blev en efterfrågan på det. Efterfrågan gjorde det mödan värt att bryta diabasen, och bygdens blomstringstid inleddes. Visserligen skulle inte järnvägen Sölvesborg-Olofström-Älmhult komma att invigas förrän 1901, men den som från Svanshult bara kunde ta en skjuts till Killeberg, kunde därifrån ta tåget till Malmö. Det gjorde Sissa när hon blev gammal nog att börja tjäna egna pengar. Som så många andra ungdomar från hela Skåne, gallrade hon betor på Söderslätt. Det var där hon träffade Gustav.

Peter LeMarc: Ett av dom sätt	2:37
-------------------------------	------

2.

Peter Le Marc, Ett av dom sätt.

I betraderna på Söderslätt träffade Sissa ynglingen Gustav Persson, som liksom hon också var ifrån Örkened. Gustavs far kallades för Blom-Pellen, eftersom hans morfar en gång varit ryttare med soldatnamnet Blomberg.

Det här var en tid av framtidstro. I Europas städer byttes gasljusen ut mot elektriska ljus. Telefonnäten började byggas. På världsutställningarna, som den i Paris 1889, visades de senaste tekniska landvinningarna och strömningarna inom konsten och arkitekturen. Man såg fram emot det nya seklet – 1900-talet, med både förtjusning och viss bävan. Men all denna nya teknik och alla dessa moderniteter var ännu långt från Örkened. Där gifte sig Sissa med sin Gustav just år 1900, när det nya seklet precis skulle börja.

Kanske var det ändå framtidstron och modernismen som speglades i de förändringar i namnskicket som nu kunde iakttas i kyrkböckerna på den göingska landsbygden. Där flickor tidigare bara fått ett enda namn, typiskt sett något av namnen Sissa, Bengta, Hanna och Elsa, där fick nu de flesta två namn. Ett tilltalsnamn och ett mellannamn, som kunde vara precis hur fantasifullt som helst. Man kunde heta Zephyrentia eller Eulalia. Sissa och Gustav döpte 1901 sin förstfödda till Anna Natalia, kanske just för att hedra att ett nytt sekel fötts, eftersom Natalia betyder just ”född”. Nästa barn, som också var en dotter, fick heta Leorina i mellannamn.

Gustav var nu stenarbetare. En och en halv miljard år tidigare hade nämligen i just den här trakten glödande magma pressats upp från jordens mantel. Magman hade avkyllts och stelnat till det vi i dag kallar för hyperitdiabas, svart diabas. Av tillfällighetens nycker, och tur med senare istider och förkastningar, visade sig just diabasen från Örkened vara synnerligen lämpad för byggnadsverk, monument och gravstenar. USA:s mest berömda krigsmonument *U.S. Marine Corps Memorial* i Washington står på en sockel av granitstycken från Häggshult. Hjalmar Råstorps skulptur av Fabian Månsson på Hasslö är utförd i svart diabas från Örkened. Utanför gamla Länsstyrelsen i Kristianstad står ett av alla Takashi Narahas konstverk i svart diabas. Naraha tillhörde det kollektiv av konstnärer som kom till Lönsboda i samband med Ubbebodasymposiet på 1970-talet, då diabasen fick ett uppsving som konstnärsmaterial.

Men för Gustav var stenen först och främst ett dagligt arbete. En värdig motståndare att betvinga med slägga och borr, hammare och stampar, kilar och bleck. Och så svartkrut. Örkeneds stenbrott förbrukade på sin tid mer svartkrut än övriga landet tillsammans.

Det här var upplysningens tidevarv. Inte bara på grund av elljuset. Över hela Sverige låg ett ljus. Det var demokratin, som lyste med sin frånvaro. Sverige var fortfarande inte ett alltigenom demokratiskt samhälle. Rösträtt till andrakammaren hade bara manliga medborgare med en taxerad årsinkomst på minst 800 kronor, eller med en fast egendom med lägst 1 000 kronors taxeringsvärde. Det innebar att 94 procent av landets totala befolkning saknade rösträtt till riksdagen. Liberalerna och de nu så framåtgående socialdemokraterna agerade mot detta. Agerade och agiterade. Sissa hade under sina betsejourer på Söderslätt varit i Malmö och lyssnat på en skraddare som hette August Palm. Trots arbetsgivarens hot om uppsägelse gick hon, och några till, till mötet med Mäster Palm. Han betonade vikten av att arbetarna gick samman, stod upp för sina rättigheter och skaffade sig kunskap om sin omvärld.

På så vis började Sissas sociala och politiska engagemang, som hon skulle komma att bevara hela livet. Det var detta som var det riktiga, det tyckte Sissa och så småningom också Gustav. I den nya tiden skulle alla ha lika rättigheter, skräddare eller präst, stenhuggare eller disponent, torpare eller kung. Kvinna eller man, fast det skulle komma att dröja ännu några decennier innan Sissa fick rösta. En väg till arbetarklassens upplysning gick via studiecirklar. Detta var en idé som riksdagsmannen Oscar Olsson, "Olsson med skägget", lanserat i Lund 1902. Demokratin förutsatte kunniga medborgare. 1912 bildades ABF, Arbetarnas bildningsförbund. Här skulle arbetarna komma att kunna fortbilda sig om stort och smått. Man studerade till exempel föreningskunskap, socialism, kommunalkunskap, esperanto och bokföring.

Torsson: Storskiftet	2:04
----------------------	------

3.

Torsson, Storskiftet.

Bara vid Örkeneds största stenbrott, de i Gylsboda, var år 1906 ungefär fyrahundra arbetare anställda. Man hade nu fått järnväg med transporter till Älmhult och Sölvesborg och station i Gylsboda, där ett stationssamhälle växte fram. Innan järnvägens tillkomst hade stenen dragits med häst och vagn till Rörvik, och därifrån skeppats över Immeln till Immelns station och vidare med järnväg till Åhus hamn. I brukssamhället Gylsboda startades 1909 en liten affärsrörelse och matservering av en kvinna som hette Bengta Olofsson, men kallade sig för Betty. Hennes man Martin hade kommit hem från Amerika året innan, men fått statlig inackordering i ett och ett halvt år på Karlshamns fängelse efter ett av sina otaliga bråk. Bettys och Martins son Harry skulle långt senare komma att bli nobelpristagare. I romanen Nässlorna Blomma skildrar han bland annat sina barndomsår i Gylsboda.

Fyrahundra arbetade alltså vid Gylsbodas stenbrott 1906. Detta år bildade några av dem den första fackföreningen i Örkeneds socken. Den skulle komma att följas av flera, och även Gustav, som arbetade i Hägghults stenbrott, engagerade sig fackligt och i kommunen. Sissa engagerade sig också i samhällslivet, hon var bland annat med och startade Gisslaboda kyrkliga syförening.

Seklet var fortfarande ungt. Fortfarande innebar det nya seklet en förtröstan och tilltro till att världen skulle bli bättre, om bara alla hjälpte till. Gustav och Sissa hade bildat familj. Efter de två första döttrarna föddes sonen Ernst Emil, som dog innan han hade fyllt ett år. Den 20:e juni 1905 skriver Gustav i sin kassabok: ”2 kronor till Bengt för skrin till Emil”. Bengt var Gustavs bror, som var snickare. Två dagar senare ny utgift, 2,75 för ”ringning och grafning”. Men nästa år föder Sissa tvillingar. Den ene får heta Ernst och den andre Emil.

Nu började torpet i Gisslaboda, där Gustav och Sissa bott sedan vigseln 1900, bli trångt. 1908 köpte Gustav för 5 000 kronor den gård i Lönsboda där de sedan skulle komma att bo resten av sina liv. I ett försök att belysa hur göingarna uppfattade sin jordliga lott ska jag nu återge en strof ur dikt av en av bygdens många folkpoeter, Olle Bernhoff, ur hans diktsamling Saunga frau maakena. Dikten har förresten även tonsatts av Christer Lundh. Ni får klara er utan svensk översättning.

Da va maist barra stoina o holga lide joa,
vi fingen te o leva au o aabea pau,
men ess vi barra sliden sa bra som far o moa,
sa tron vi inte annat, än öd dai ska konna gau.

Den göingska som talas i Örkened liknar både jämshögsdialekten och listerländskan, med en del skillnader. Vokalen e blir oi i stället för ai, på göingska säger man alltså stoin i stället för stain. Sedan är det bara att fortsätta på samma vis, och byta vokaler. Nu tycker ni väl att jag börjar låta som den danske skämttecknaren Storm P, när han lär ut sina språkliga kunskaper: ”Franska är ett enkelt språk. Häst heter t.ex. Cheval, och så där fortsätter det hela vägen.”

Före 1909 hade inga stenarbetare ännu rösträtt till sockenstämman. Detta år infördes den 40-gradiga skalan, som innebar en viss utjämning av rösterna. Ingen kunde längre ha mer än 40 röster. Nu började stenarbetarna ta plats i socknens beslutande organ, och så småningom i kommunalfullmäktige, som genom reformen 1919 ersatte sockenstämmorna. Den 15 september 1915 valde sockenstämman Gustav Persson – vår Gustav, Sissas Gustav – till fjärdingsman! Han skulle alltså vaka över ordningen i socknen, och samtidigt driva in skatter och avgifter och hjälpa sockenborna med allehanda myndighetskontakter. Denna befattning skulle han komma att inneha till 1933. Till ämbetet hörde en tjänstecykel. 41 år gammal skulle nu Gustav behöva lära sig att cykla!

Claes Janson: Har du kvar din röda cykel
--

4:56

4.

Claes Janson, Har du kvar din röda cykel.

Gustav cyklade nu runt i socknen på sin tjänstecykel som fjärdingsman. Sissa var hemma och skötte gården och familjen. De äldsta flickorna hade blivit så gamla så att de kunde hjälpa till med det mesta. Ute i världen var det krig. Sedan Bismarcks fall hade hans tyska utrikespolitik fallit sönder, och Ryssland fjärrmat sig från Tyskland och närmat sig Storbritannien. På Balkan hade det Ottomanska rikets tillbakagång lett till en instabil situation, en krutdurk som kunde antändas när som helst. Tyskland hade sin enda bundsförvant i Österrike-Ungern. Ett mord på den österrikiske tronföljaren Franz Ferdinand i Sarajevo 1914 var vad som behövdes för att sätta hela kontinenten i krig. Örkeneds stora exportvara, den svarta diabasen, var en lyxvara som var väldigt konjunkturkänslig. I många av stenbrotten, däribland Högghult, fick arbetet läggas ner under kriget eftersom det inte fanns någon efterfrågan på stenen i Europa.

Efter kriget, på 1920-talet, kom framtidstron tillbaka. Nationernas förbund hade bildats, Tyskland var stukat, nu skulle det inte mer kunna bli krig. 1921 fick Sissa rösta för första gången, då var hon 44 år. Det blev allmän och lika rösträtt för både män och kvinnor. Men det skulle bli svårare tider igen. ”Det glada 20-talet” slutade i lågkonjunktur. 1929 fattade stenarbetarförbundet ett kongressbeslut om att bilda arbetslöshetskassor för sina medlemmar. Detta ledde till långa diskussioner ute i fackföreningarna. En avgift på tio öre per vecka till arbetslöshetsfonden var betungande. Många tyckte att staten eller arbetsgivaren borde betala hela kostnaden för arbetslöshetsförsäkringen. Men så småningom kom en kassa igång, med solidarisk inbetalning som först var frivillig av var och en, och så småningom blev den obligatorisk. Man följde på så sätt ”den svenska modellen”, med lösningar baserade på arbetsmarknadens parter i stället för lagstiftning och statliga finansieringar.

Nu var det de stora folkrörelsernas tid. Redan 1920 hade Gustav och Sissa varit med och tagit initiativet till Lönsboda kooperativa handelsförening, som balans till de privata köpmännen. På 1930-talet var Gustav med och startade Örkeneds erkända sjukkasse, som långt senare blev allmänna försäkringskassan för Örkened. Gustav skötte expeditionen hemma på gården. Det som sedan det senaste årsskiftet är den statliga myndigheten Försäkringskassan, började alltså en gång som frivilliga initiativ ute i socknarna.

Folkrörelserna föddes ur gemensamma behov. Fackföreningar, nykterhetsorganisationer, Kooperationen, frikyrkorna, idrottsföreningarna – allt är exempel på hur medborgare gått samman för att bli en starkare kraft i samhället. Man tror på det man gör, man tror på framtiden. För att möta framtidens krav måste vi följa med i utvecklingen, vi måste fortbilda oss och vi måste göra det tillsammans. Om det bara inte var så ont om tid.

David Shutrick, Tick Tack.

David Shutrick: Tick Tack

3:37

5.

Här fortsätter historien om Sissa Persson, demokratin och framtidstron.

Den nya moderna tiden och industrialismen förde också med sig att många flyttade in till städerna. Bostäderna räckte inte till för alla som sökte sig en framtid där. Man bodde trångt och man bodde dyrt. Hyrorna steg, speciellt sedan hyresstegringslagen hade tagits bort 1923. Liksom så många andra i samhället, började även hyresgästerna att organisera sig. Den äldsta ännu existerande hyresgästföreningen bildades i Nynäshamn 1915. År 1923 bildades Hyresgästernas Riksförbund av hyresgästföreningar i åtta städer. Ännu ett exempel på hur makt byggs upp underifrån – medborgare går samman i lokala föreningar, som slår ihop sig först regionalt och sedan i riksförbund. Detta är en linje som vi ser går igen i de flesta folkrörelser vid den här tiden.

Då och då får man läsa om Den Nya Folkrörelsen. För en ABF-skolad gammal föreningsräv låter det kanske som ljuv musik, som ett hopp om framtiden. Men oftast handlar det om något helt annat: ”Aktier har blivit den nya folkrörelsen”. ”Rollspel är den nya folkrörelsen”, ”Att renovera gamla hus har blivit den nya folkrörelsen”. ”Ombildning till bostadsrätt har blivit en ny folkrörelse” (!) – det sista citatet är hämtat ur tidningen Fastighetsnytt.

Exemplen får åtminstone mig att studsa en smula från stolen, möjligen till omgivningens förnöjelse, ty jag studsar inte ofta och är inte byggd för det. Jag tror mig ju nämligen veta, eller i varje fall ha en känsla för, vad en folkrörelse är. Hur kan det vara en folkrörelse att renovera hus? Finns det lokalorganisationer med styrelse, valberedning, årsmöten och månadsträffar som samlar människor som renoverar gamla hus? Finns det regionala avdelningar och riksförbund med återkommande förbundsstämmor där talare efter talare på ernstkirchsteigerskt manér anmodar de församlade ombuden att gå ut och renovera gamla ödetorp? Om inte, vad är då en folkrörelse?

Folkrörelse ska, enligt Nationalencyklopedin, tolkas som ”folk i rörelse” mot förmenta misshälligheter. Ett uppbåd ur de breda folklagren samlar sig mot samhällets orättvisor eller översittare av olika slag. Runt sekelskiftet 1900, parallellt med demokratins genombrott, formades en mall för hur folkrörelser skulle se ut och verka. I själva verket bygger demokratin i Sverige helt på folkrörelsetanken: För att kunna utöva sin demokratiska rätt måste medborgaren vara insatt i hur samhället är uppbyggt, och hon måste ha en kanal för att kunna föra vidare sina egna synpunkter och idéer högre upp i det demokratiska systemet. Lösningen på detta blev folkbildning – folkbibliotek, folkhögskolor, studieförbund och föreläsning-föreningar – och politiska partier på folkrörelsens bas.

På senare tid har det dykt upp politiska partibildningar som inte bygger på folkrörelsegrund. I stället för att vara uppbyggda nerifrån, är de toppstyrda av en ledarstab som sköter partiet som ett företag. I den mån det finns lokala partiarbetare är de anställda eller volontärer som inte ges någon större möjlighet att själva vara med och utforma partiets visioner. Dessa tar en reklambyrå hand om, ”mycket bättre”, enligt partistaben. Är det så framtiden ser ut för våra folkrörelser?

Är det då fel att påstå att till exempel rollspel är den nya folkrörelsen, bara för att det inte följer mallen? Samhället har andra mallar än för hundra år sedan. Kanske håller ordet folkrörelse på att glida oss föreningsrävar ur händerna. Det får vi väl stå ut med – så länge det inte tas omhand av bostadsrättsombildarna!

6.

Robert Broberg, Vi har ingen lägenhet.

Det kom ett världskrig till. Framtidstron var körd i botten. Men efter 1945 började den spira igen, och på 1950- och 60-talen kulminerade framtidstron. Framtiden är bättre än den någonsin varit. Vi ska kunna lösa alla problem, med teknikens hjälp. Atomkraften ska kunna göra oss oberoende av alla andra energikällor, den är outsinlig. Sputniken är visserligen ett resultat av det kalla krigets blinda teknikkapplöpning, men den stimulerar fantasin om att resa till andra världar. Snart nog ska vi kunna flyga till månen! Det nya materialet ”plastic”, som på 1950-talet förkortades till plast, kan användas till praktiskt taget allting. I hushållet får mor – för det är alltid mor som är i hushållet, fortfarande – i hushållet får mor allt fler tekniska apparater till sin hjälp.

År 1957 blev Sissa änka. Hennes Gustav gick bort, 83 år gammal. Men Sissa fortsatte hänga med i vad som stod i tidningarna. Hon var fortfarande engagerad, bland annat i Lutherhjälpen. Hon bodde kvar på gården, som nu tagits över av en av sönerna och sonhustrun. Gården blev släktens naturliga mötespunkt, ofta samlades barnen och barnbarnen där.

Ni kommer ihåg Sissas två år äldre syster Bengta, hon som fått namnet efter deras farmor. Bengta var bara 18 år gammal när hon valde en helt annan väg för sin framtid. Hennes framtidstro låg i det nya landet, som så många reste till. Bengta flyttade 18 år gammal till Amerika. Den första tiden bodde hon hos deras farbror Jöns i Barronett, Wisconsin. Fast Jöns hette han förstås inte i Amerika. Där hette han John Fogelberg, och Bengta kallades för Bessie. I Amerika träffade hon en grovsmed som också utvandrat från Örkened. Hans namn var John Lindberg, och de gifte sig år 1900, samma år som Sissa och Gustav hemma i Sverige.

John var en av de bästa grovsmederna på fabriken i Hudson, Wisconsin. När den stängde, valde John och Bessie att flytta med till Cascade Lumber Company i Yakima, Washington, på den amerikanska västkusten. Det hände att Sissa fick höra ifrån sin syster Bengta och hennes barn i Amerika. Där var sonen Oscar, som var tandläkare. Där var dottern Hazel, som kom över till Sverige och hälsade på den gamla släkten. Och så var där sonen Herman, som var boxare och blev omskriven i lokalpressen i Yakima under artistnamnet ”Skeeter”.

Sissas yngsta syster Elsa dog i TBC 1913. Då var hon 32 år och mamma till två barn som nu, tio respektive fem år gamla, kom till Sissa och Gustav som fosterbarn. På samma vis som för Harry Martinson, kom Elsas barn till Gustavs familj därför att han erbjudit sig att ta emot dem för lägst ersättning från socknen. Men till skillnad mot hur det gick för Harry Martinson i hans fosterfamiljer, kom barnen hos Gustav och Sissa att växa upp som syskon i familjen.

Sissa levde tills hon blev 95 år. När hon skulle fylla 90, år 1967, frågade man henne vad hon önskade sig. Hon hade levt ett rikt liv och tyckte inte precis att det var något hon saknade. Hon ville egentligen inte ha något. Men hon var som sagt insatt i vad som var trenderna i samhället, och hade läst mycket om vad som var framtiden nu: Datorerna. En dator på den tiden var stor som ett helt rum och fick matas med hålkort för att man till slut skulle få ut en remsa som svar. Den kostade miljoner. En sådan maskin kunde ingen av hennes barn eller barnbarn köpa. Det kunde hon således utan risk önska sig! Mycket riktigt fick inte Sissa någon dator.

7.

Suzy Bogguss, Family Tree.

När Sissa fyllde 90 år och inte fick någon dator – då var jag en ettåring som satt i hennes knä. Sissa var nämligen min gamlamormor. Under Sissas livstid hann så mycket hända. Var det då som Sverige blev demokratiskt? Var det då som Sverige blev Sverige? Hade Sverige blivit Sverige utan folkrörelserna, studiecirkelarna, kurserna i föreningskunskap, beslutspropositioner, att-satser och ”votering är begärd och skall verkställas”? Utan Småskolans läsebok, Sörgården och I Önnemo, utan 1950-talets fryshusföreningar och 1960-talets Konsumsnabbköp där man kunde köpa trekantig mjölk och ”snabbkräm av jordgubbstyp”? Utan barnrikehus och miljonprogram, arbetslöshetskassor och sjukkassor? – Utan hembygdsföreningar, idrottsföreningar, musikkårer, kyrkliga syföreningar, godtemplarloger och Folkets Hus, vad vore Sverige då?

Ibland brukar jag tänka att 1900-talet var århundradet då klassresan blev möjlig. Stånds-cirkulation hade funnits tidigare, men då skedde den oftast över flera generationer. Torpar-dottern kunde gifta sig med en hemmanstillträdande dräng som så småningom blev bonde, och i nästa generation kunde en bondson kosta på och läsa vidare och kanske till och med bli präst, och så vidare. Men på 1800-talet lades grunden till tänkandet att alla medborgare gick att utbilda i mer än Luthers lilla katekes. Visserligen krävdes det lite slag av rottingen för att banka in kunskapen – kroppsagan förbjöds inte förrän 1958, men tanken med folkskolan som kom 1842 var i alla fall att alla barn skulle undervisas i läsning, skrivning, katekesen, biblisk historia, räkning, geometri, naturlära, gymnastik och kyrkosång. Det tog tid innan allmogen tog till sig själva nyttan med detta påfund. Men med tiden växte intresset för boklig bildning. Den nya tiden krävde arbetare som kunde räkna, läsa och skriva, färdigheter som för en vanlig torpare inte hade varit så nödvändiga – så länge man kunde förstå torpkontraktets innebörd och sätta sin kråka därpå.

På 1900-talet öppnades också vägen för högre studier även för arbetarnas barn. Detta brukar jag beteckna som den viktigaste förutsättningen för klassresan. Genom att vi i Sverige har allmänna statliga högskolor utan avgift och ett centralt studiestödsystem, så att man inte är hänvisad till privata stipendiefonder, ligger vägen öppen för vilken ung människa som helst att välja vilken karriärväg hon vill. Det är det som menas med klassresa: Fabriksarbetarens barn kan bli läkare, advokat, samhällsforskare eller överdirektör i ett statligt verk. Hade det funnits några stenarbetare i dag, hade deras barn kunnat bli bruksdisponenter – om det hade funnits några bruk kvar att disponera över, vill säga.

Högre studier är också ett kriterium för att studera fenomenet klassresa. Anneli Jordahl, som skrivit en bok om klassresor, brukar tala om hur frustrerad hon brukade bli när bekanta säger sig ha vuxit upp i arbetarklassen, fast pappa är civilingenjör och mamma bibliotekarie. Genom min verksamhet inom studentspexet kommer jag i kontakt med många av dagens unga studenter på högskolan. Jag har roat mig med att fråga hur många av dem som har föräldrar som också gått på högskola eller annan eftergymnasial utbildning. Det visar sig att det har de flesta.

Men vänta nu – vad är det då som gått snett? Sa jag inte nyss att klassresan blev möjlig på 1900-talet? Om man med arbetarbarn menar de vars föräldrar inte har gått högskola, hur kommer det sig då att inte fler arbetarbarn går på högskola? Alla gymnasieprogram ska i princip vara studieförberedande, så alla har lika möjlighet att studera vidare. Varför gör de inte det? Är det det sociala arvet som fortfarande tynger? Har vi kvar samma klassklyftor som i den gamla folkkomedin ”Karl Fredrik regerar” med Sigurd Wallén och Dagmar Ebbesen?

Världen är kanske inte färdig ännu, trots allt. Än är det tid att gå samman och förändra den.

Svante Thuresson: Botten blir topp

3:23

8.

Svante Thuresson i duett med Bo Sundström: Botten blir topp.

Kanske var det tack vare generna från Sissa och hennes lika slagkraftiga barn, som jag sedan i livet fick för mig att jag kunde skriva revyer och spex. Det var nämligen så det började. I släkten skrevs det alltid hyllningsvisor till födelsedagar och bröllopsdagar. Snart nog fick jag vara med och skriva dessa bladbergeri-verser – och gjorde det gärna.

Jag var sju år när min gamlamormor Sissa dog. Jag minns hur det var att gå in i det som var hennes rum hemma hos Emil och Lisa. Men jag kan inte minnas att jag frågade henne om någonting, eller att jag någonsin fick höra henne berätta om gamla tider. Det var väl inte sådant som en sjuåring tänkte på. Tänk om jag hade kunnat fråga henne om hur det var att åka iväg till betfälten som tonåring, att höra August Palm, att föda tio barn, att i ett helt liv vara så aktiv som hon, att vara pionjär i alla föreningar, som hon var.

Nu för tiden brukar vi säga att Förenings-Sverige är i kris. Det är inga som kommer på våra möten. Med Hasse Alfredsons ringare frågar vi ”Varför kommer di inte när jag ringer?” Vi som är aktiva i folkrörelserna och andra föreningar är engagerade i det, upp över öronen. Men var är de andra? Frågar vi oss. Det är samma folk som är med i alla föreningar.

Jag tror att vi ibland drabbas av ”rörelseblindhet”. Det gäller folkrörelser, politiska partier och andra föreningar. Vi är så ingrodda i just vår rörelses tankevärld, att vi inte kan se oss själva utifrån. Vi använder vår jargong utan att tänka på att vi då stänger ute dem som inte varit med på alla kongresser och riksstämmor, läst stadgar, protokoll och handlingsprogram och varit aktiva i femton år så att de fått en silvernål. Vad ska vi göra åt det?

Släpp in de nya! Det är bara de som kan se oss utifrån och tala om för oss hur vi uppfattas. Se till att de kommer in, utan att stänga ute dem med farbroderliga förmaningar. Det är troligen de som har visionerna, framtidstron, de som kan se på vår rörelse med friska ögon. De lider inte av vår rörelseblindhet.

För fortfarande krävs det folkrörelser. Fortfarande krävs det att folk går samman och rör sig mot gemensamma mål. För att påverka våra egna liv, måste vi kunna påverka samhället. Det är tillsammans som vi kan påverka, att få det som vi säger att verkligen göra skillnad. Skäll inte på våra valda politiker, gå med i ett parti eller en intresseorganisation i stället, eller bilda en ny förening för gräsrötter. Sitt inte hemma och klaga på att det inte finns något att göra där du bor. Tycker du att det ska spelas mer teater – bilda en teaterförening! För alla små och stora föreningar i landet, det är demokratins rötter. Där får alla säga sin mening. Alla borde säga sin mening. Ingen borde tuga.

Bo Kaspers Orkester, Snäll och dum.

Bo Kaspers Orkester: Snäll och dum

4:17
